

УДК 330.113

Бондар-Підгурська О.В.*к.е.н, доцент кафедри менеджменту**ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»**e-mail: ksycha101@yandex.ua*

МЕХАНІЗМ АКУМУЛЯЦІЇ КОШТІВ НА ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ: ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ

Розроблено узагальнену блок-схему системи оцінки та узгодження стратегічних, управлінських та оперативних цілей економічної системи в контексті задоволення життєво важливих інтересів (ЖВІ) населення як механізму акумуляції та виділення коштів на дослідження і технологічний розвиток. Виокремлено основні його складові: потреби, система цінностей, ресурси (зокрема інвестиції), знання (інформація та об'єкти права інтелектуальної власності), істеблішмент як основний виконувач функції гармонізації цілей розвитку національного господарства на всіх рівнях, товар, ціна та ринок як місце задоволення ЖВІ населення.

Побудовано підсистему формування ЖВІ населення та підсистему формування конкурентоспроможності нової економіки. Наголошено, що реалізація такого механізму сприятиме поступовому надходженню інвестицій для здійснення національних науково-дослідних та дослідно конструкторських розробок (НДДКР), інноваційному та технологічному розвитку економіки та підвищенню добробуту населення України загалом.

Ключові слова: механізм, технологічний розвиток, економічна система, цілі, життєво важливі інтереси населення.

Постановка проблеми в загальному вигляді. З метою створення гідних умов щодо формування соціально орієнтованої ринкової економіки необхідне забезпечення стійкого економічного зростання як основи підвищення рівня та якості життя населення, а також здійснення доцільних структурних перетворень економіки та розв'язання нагальних екологічних проблем на основі досягнень НТП. При цьому питання необхідності створення добре налагодженого механізму акумуляції та виділення коштів на дослідження і технологічний розвиток набувають в даний період розвитку економіки особливої актуальності. Це пов'язано із нинішньою ситуацією інвестування науково-технічної сфери України, де основним джерелом фінансування технологічних інновацій залишаються власні кошти підприємств, а фінансування за рахунок коштів іноземного інвестора у окремі роки наблизилось згідно із правилом «золотого перетину» до критично небезпечної межі (рис.1).

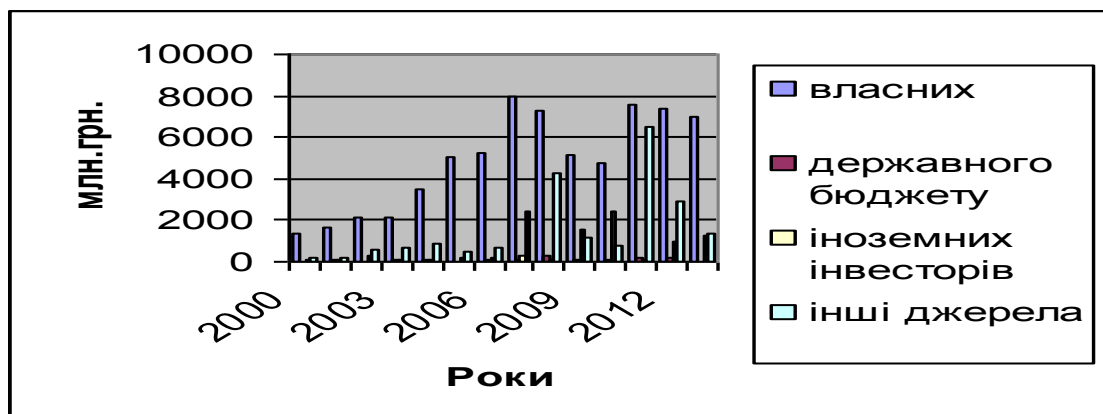

Рис.1. Динаміка джерел фінансування інноваційної діяльності України за 2000–2013 рр.

Джерело: побудовано автором на основі опрацьованих даних Державної служби статистики України [1; 2].

Так, протягом 2009–2010 рр. відбулося помітне зменшення фінансування як із держбюджету, так і з власних джерел, але суттєво активізувалося фінансування за рахунок коштів іноземного інвестора –

19 % та 30 % 2009 і 2010 рр. відповідно. З позиції аналізу розвитку національної економіки цю ситуацію слід розглядати дуально: позитивно – в контексті надходження додаткових коштів під час відсутності вітчизняного фінансування та наявності належних організаційно-правових форм господарювання й відповідного рівня корпоративного управління, а також негативно – в контексті виникнення зовнішніх загроз у разі неефективної структури корпоративного портфеля, що, відповідно, впливає на рівень задоволення ЖВІ населення, яке знаходиться поза межами учасників процесу і не може розраховувати ні на право голосу, ні на інноваційний прорив країни, і, навіть, на отримання дивідендів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням пошуку шляхів фінансування НДДКР, формування комплексного механізму управління потенціалом інноваційного розвитку присвячено роботи таких науковців: Ілляшенка С. М. [5], Касич А. О. [11], Соловйова В. П. [8], Шевчука О. А. [7], Ярмоловича М. Ф. [6]. Разом із тим питання розроблення та реалізації добре налагодженого механізму акумуляції та виділення коштів на дослідження і технологічний розвиток за рахунок оптимального узгодження трьох рівнів цілей розвитку економічної системи потребують більш повного висвітлення та узагальнення.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розробка механізму акумуляції та виділення коштів на дослідження і технологічний розвиток, а також надання рекомендацій щодо його реалізації.

Виклад основного матеріалу. Опрацювання визначеного масиву літературних джерел [5–8; 11] дозволило дійти висновку про можливість розв'язання назрілої проблеми шляхом формування певного механізму акумулювання коштів на НДДКР за рахунок оптимального узгодження трьох рівнів цілей розвитку економічної системи: стратегічних, управлінських та оперативних. Створений таким чином механізм являє собою сукупність обраних методів та інструментів управління інноваційною діяльністю економічної системи, спрямованих на виділення

коштів задля її технологічного розвитку та можливості здійснення досліджень.

При цьому підтримка та розвиток інноваційної діяльності економічної системи, зокрема промисловості в контексті стійкого задоволення ЖВІ населення України ґрунтується на таких *методах та способах її державного регулювання*: 1) законодавча та нормативно-правовою база у сфері інноваційної діяльності України; 2) обсяги і джерела інвестування інновацій; 3) асигнування та дотації із державного та місцевих бюджетів; 4) норми та нормативи; 5) ціноутворення; 6) ставки податків і пільги з оподаткування; 7) відсотки за кредит і державні гарантії; 8) державні замовлення і закупівлі; 9) мито і митні податки; 10) ліцензії і квоти; 11) підтримка інфраструктурних утворень; 12) розробка й реалізація державних і цільових комплексних програм; 13) підтримка міжнародного науково-технічного співробітництва.

Крім того державне регулювання інноваційної діяльності розглядають через систему таких *методів*: 1) правові методи; 2) організаційно-економічні методи; 3) методи планування; 4) методи політичного регулювання; 5) методи соціального та морально-етичного регулювання [3, с. 115–117].

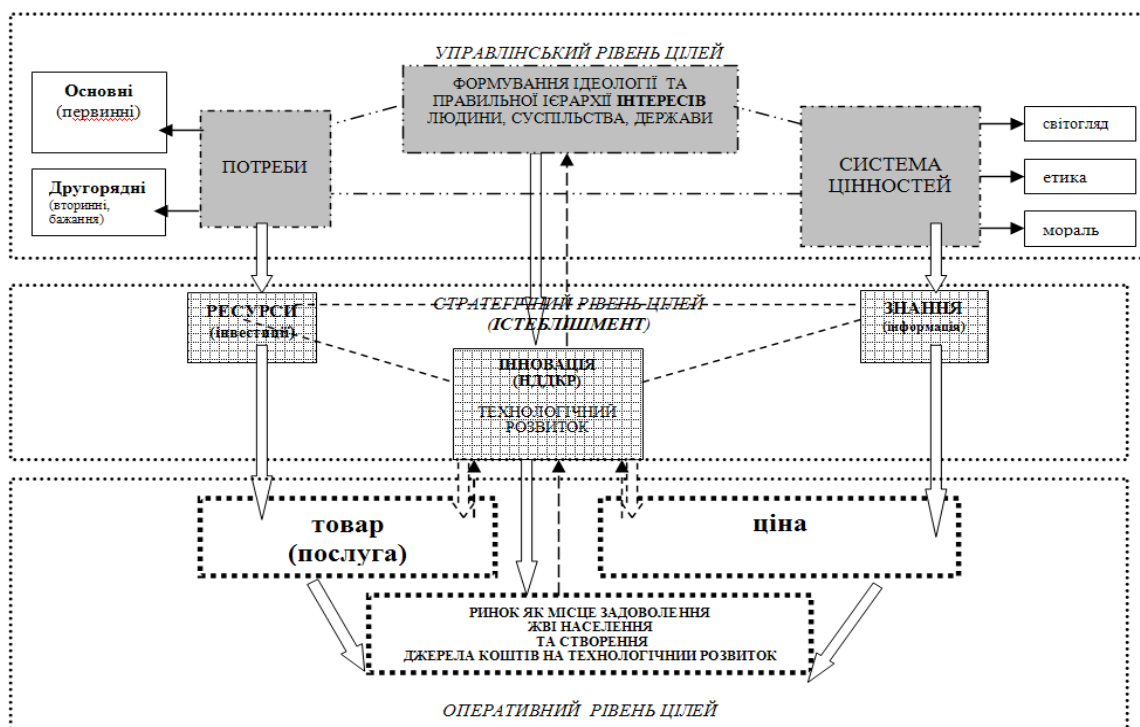
Узагальнення світового досвіду методів підтримки та розвитку інноваційної діяльності виглядає таким чином: 1) *податкова політика*; 2) *пряме фінансування* (у ФРН урядом фінансується близько 30–40 % витрат на НДДКР, які здійснюються за державними замовленнями. У США, Франції та деяких інших країнах ЄС пряме фінансування інноваційних розробок досягає 50 % на їх створення. В той час за часткою витрат на НДДКР від ВВП лідирують скандинавські країни: Швеція – 3,86 %; Фінляндія – 3,48 %; Японія – 3,3 %; США – 2,62 %; ФРН – 2,46 %). Відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [4] держава має забезпечувати бюджетне фінансування наукової та науково-технічної діяльності (крім видатків на оборону) у

розмірі не менше 1,7 відсотка валового внутрішнього продукту України, проте цього показника жодного року не було досягнуто); 3) надання позичок без виплати відсотків (Швеція); (створення фондів упровадження інновацій з урахуванням ризику (ФРН, Швейцарія, Франція); 4) допомога у патентній діяльності (у США оплачується 50 % видатків на отримання охоронних документів); 5) пенсійні та страхові пільги для інноваторів (Франція, Великобританія, Швейцарія); 6) законодавчий захист прав винахідників на інтелектуальну власність; 7) створення широкої мережі спеціалізованих державних служб зі стимулювання інноваційної діяльності (Великобританія, Франція): фінансова, інформаційна підтримка, допомога в патентуванні і впровадженні; 8) стимулювання різноманітних недержавних форм підтримки інноваційної діяльності (у США за підтримки уряду створено Національну асоціацію венчурного капіталу, що акумулює фінансові кошти великих компаній, пенсійних фондів, страхових компаній, комерційних структур) [5].

Звертає на себе увагу той факт, що економіка країн СНД за ефективністю набагато відстає від економіки розвинутих країн. Причини виникнення цього парадоксального явища М. В. Ярмолович бачить у методах централізованого управління, які знайшли відображення в способах визначення рівня оцінки ефективності капіталовкладень [6, с. 12–13]. Тобто, виною усього «неефективний істеблішмент».

Ми приєднуємося до думки О. А. Шевчука, який пояснює цю ситуацію збільшенням інтенсивності інноваційних процесів, скороченням термінів створення та впровадження інновацій, визначальною роллю еліти суспільства, яка разом із політичною елітою обирає вектор економічного розвитку. Формування такої еліти відбувається за рахунок монополії знань і здатності до впровадження інновацій. При цьому трансформація економічної системи до сталого інноваційного соціально орієнтованого розвитку та постіндустріального суспільства відбувається внаслідок впливу інновацій, реалізація яких може бути здійснена за рахунок

внутрішніх та зовнішніх факторів. «До *внутрішніх факторів* належить освітній, науково-технічний та інноваційний потенціал, який забезпечує конкурентоспроможність несировинних секторів економіки. До *зовнішніх факторів* – рівень високих наукових технологій, що є результатом праці у науково-технічному секторі економіки. Це означає, що саме *економічна еліта* стає тією домінантною рушійною силою, що забезпечує розвиток економіки, а *знання* – основним фактором, що лежить в основі такого розвитку» [7, с. 40]. Тобто, це формує простір *стратегічних цілей* (рис. 2).

Умовні позначення:

--- = підсистема формування життєво важливих інтересів населення;

--- = підсистема конкурентоспроможності нової економіки;

↔ прями та зворотні зв'язки.

Рис. 2 – Блок-схема системи оцінки та узгодження управлінських, стратегічних та оперативних цілей економічної системи в контексті задоволення ЖВІ населення як механізму акумуляції та виділення коштів на дослідження і технологічний розвиток

Джерело: розроблено автором на основі опрацьованого літературного джерела [8].

Управлінські цілі пов'язані з адміністративною структуризацією ресурсів територій (регіонів) і галузей з метою оптимізації їх використання за умов вирішення спільних завдань стратегії. При чому певна частина цих рішень пов'язана зі створенням умов функціонування галузевих та географічних ринків товарів і послуг, що передбачає певну організацію матеріальних, енергетичних та інформаційних потоків у національній виробничо-технологічній системі. Все це потребує відповідного плану дій, який має містити аргументований розподіл завдань між його виконавцями з визначенням джерел фінансового та матеріально-технічного забезпечення їх здійснення і передбачати забезпечення умов для прийняття оперативних рішень щодо поточних питань інноваційного розвитку територій та суб'єктів господарювання [8]. Тобто, тісна кореляція *управлінських цілей* із економікою природокористування та внутрішніми загрозами дає підстави говорити про актуальність питань екологічної етики та необхідність забезпечення ЖВІ майбутніх поколінь, що пов'язано з потребами та системою цінностей особистості, суспільства та держави.

Фахівці підтверджують можливість створення добре налагодженого механізму акумуляції та виділення коштів на дослідження і технологічний розвиток за рахунок оптимального узгодження всіх трьох рівнів цілей. При чому «основою **оперативних цілей** є оптимізація структури прибутку, зокрема, шляхом розподілу ресурсів по функціональних областях, виходячи з планованої номенклатури виробленої продукції. Ключовими рішеннями тут виступають питання ціноутворення, маркетингової стратегії, забезпечення необхідних рівнів запасів і завантаження потужностей. *Лише в такому випадку можна сподіватися на створення добре налагодженого механізму акумуляції та виділення коштів на дослідження і технологічний розвиток*» [8]. Таким чином, **товар, ринок та ціна** стають ключовими параметрами оцінки оперативних цілей, а також інструментами управління у цьому механізмі [9, с. 106].

Варто зауважити, що узгодження всіх трьох рівнів цілей вимагає корекції стратегічних цілей на основі постійного моніторингу реальних параметрів і показників інноваційної діяльності, попри значної роботи на початку розробки стратегії. А *ефективність реалізації управлінських рішень* науковці радять оцінювати на основі *поточного аналізу індикаторів*, виходячи із цільових функцій, побудованих на основі трьох-чотирьох основних критеріїв (кількість створених робочих місць, обсяги бюджетних надходжень і витрат, рівень заробітної плати, пенсій та інші статистичні показники), що й забезпечує моніторинг результативності реалізації стратегії на оперативному рівні прийняття рішень.

Крім того реалізація механізму акумуляції та виділення коштів на дослідження і технологічний розвиток має ґрунтуватися на законі «золотого перетину» [10], а також враховувати особливості інвестиційно-інноваційних процесів в Україні [11].

Висновки. Використання розробленої блок-схеми оцінки та узгодження стратегічних, управлінських та оперативних цілей економічної системи в контексті задоволення ЖВІ населення як механізму акумуляції та виділення коштів на дослідження і технологічний розвиток сприятиме поступовому надходженню інвестицій для здійснення НДДКР, інноваційному розвитку економіки та підвищенню добробуту населення України загалом. Поряд із тим питання щодо оптимального функціонування цього механізму стануть предметом наших подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Наука та інноваційна діяльність : стат. зб. – Київ : Державна служба статистики України, 2014. – 314 с.
2. Наука та інноваційна діяльність : стат. зб. – Київ : Державна служба статистики України, 2013. – 287 с.

3. Бондар О. В. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / О. В. Бондар, А. О. Глебова. – Київ: Освіта України, 2013. – 480 с.
4. Про наукову і науково-технічну діяльність [Електронний ресурс]: Закон України станом на 26 груд. 2015 р. № 848-VIII – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/848-19>
5. Ілляшенко С. М. Методологічні засади формування комплексного механізму управління потенціалом інноваційного розвитку [Електронний ресурс] / С. М. Ілляшенко // Електронний архів Сумського державного університету / Бібліотека СумДУ. – Електрон. текст. Дані. – Суми, 2002–2016. – Режим доступу: http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/26831/1/Ilyashenko_mechanism_potential.pdf
6. Ярмолович М. Ф. Формирование нового облика экономики на основе перехода к инновационно-ориентированной инвестиционной политике: научный доклад на постоянно действующем методологическом семинаре «Мировая экономика» / М. Ф. Ярмолович; Ин-т экономики Беларусь. – Минск: Право и экономика, 2008. – 38 с.
7. Шевчук О. А. П'ятифакторна модель розвитку економічної еліти / О. А. Шевчук // Економіка розвитку. – 2013. – № 2 (66). – С. 37–42.
8. Соловьев В. П. Инновационная деятельность как фактор социальной стабильности / В. П. Соловьев // Инновации. – 2011. – № 1 (147). – С. 22–26.
9. Бондар-Підгурська О. В. Науково-методологічні засади сталого інноваційного соціально орієнтованого розвитку економіки: монографія / О. В. Бондар-Підгурська. – Полтава: ПУЕТ, 2016. – 531 с.
10. Кулаков Г. Т. Феномен золотого сечения как фактор структурной устойчивости и гармонии динамических систем / Г. Т. Кулаков, В. В. Кравченко, О. В. Бондар-Подгурская // Математичне моделювання процесів в економіці і управлінні проектами і програмами: матеріали

міжнародної науково-практичної конференції (м. Коблево, 14–20 вересня 2015 р.). – Харків: ХНУРЕ, 2015. – С. 166–119

11. Касич А.О. Розвиток інвестиційно-інноваційних процесів в Україні: джерела, оцінка, перспективи: Монографія. – Кременчук: ТОВ «Кременчуцька міська друкарня», 2008. – 406 с.

REFERENCES

1. *Nauka ta innovatsiina diialnist: stat. zb. (2014)* [Science and Innovation: stat. coll.]. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine [in Ukrainian].
2. *Nauka ta innovatsiina diialnist: stat. zb. (2013)* [Science and Innovation: stat. coll.]. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine [in Ukrainian].
3. Bondar, O. V. & Glebova, A. O. (2013). *Innovatsiinyi menedzhment* [Innovation Management]. Kyiv: Osvita Ukrainy base.garant.ru/12145525/ 4.
4. Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist [On scientific and technical activity] (n.d.). zakon3.rada.gov.ua/laws/show/848-19. Retrieved from <http://base.garant.ru/12145525/> base.garant.ru/12145525/
5. Iliashenko, S. N. (2016). Metodolohichni zasady formuvannia kompleksnoho mekhanizmu upravlinnia potentsialom innovatsiinoho rozvytku [Methodological basis of forming an integrated management mechanism of innovative potential]. *Elektronnyi arkhiv Sumskoho derzhavnoho universytetu – Electronic Archive of Sumy State University*, Retrieved from http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/26831/1/Ilyashenko_mechanism_potential.pdf [in Ukrainian].
6. Yarmolovich, M. F. (2008). Formirovanie novogo oblika ekonomiki na osnove perehoda k innovacionno-orientirovannoj investicionnoj politike [Formation of a new image of the economy on the basis of transition to innovation-oriented of investation policy]. *Nauchnyj doklad na postojanno dejstvujushhem metodologicheskom seminare «Mirovaja jekonomika»*

[Scientific report on the permanent Methodological Seminar "World Economy"]. Minsk: Pravo i ekonomika [in Russian].

7. Shevchuk, O. A. (2013). Piatyfaktorna model rozvytku ekonomichnoi elity [*Five-factor model of economic elite*] *Ekonomika rozvytku [Economy Development]*, 2 (66), 37- 42 [in Ukrainian].

8. Solovyov, V. P. (2011) / Innovacionnaja dejatel'nost' kak faktor social'noj stabil'nosti [Innovation activity as a factor of social stability]. *Innovacii [Innovations]*, 1 (147), 22- 26 [in Russian].

9. Bondar-Pidhurska, O. V. (2016). Naukovo-metodolohichni zasady staloho innovatsiinoho sotsialno oriientovanoho rozvytku ekonomiky: monohrafiia [*Scientific and methodological principles of sustainable innovative socially oriented economic development: monograph*]. Poltava: PUET [in Ukrainian].

10. Kulakov, G.T. & Kravchenko, V. V. & Bondar-Podgurskaja O. V. (2015). Fenomen zolotogo sechenija kak faktor strukturnoj ustojchivosti i garmonii dinamicheskikh sistem [*Phenomenon of the golden ratio as a factor in structural stability and harmony of dynamic systems*] / Mathematical modeling of processes in the economy and managing projects and programs: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Koblevo, 14– 20 veresnia 2015 r.). (pp. 166-119). Kharkov: KhNURE [in Russian].

11. Kasich, A. O. (2008). Rozvytok investytsiyno-innovatsiynykh protsesiv v Ukrayini: dzherela, otsinka, perspektyvy: Monohrafiya. [The development of investment and innovation in Ukraine: sources estimate prospects: Monograph]. *Kremenchug LLC "Kremenchug city printing"* [in Ukrainian].

БОНДАРЬ-ПОДГУРСКАЯ О. В. МЕХАНИЗМ АККУМУЛЯЦИИ СРЕДСТВ НА ИССЛЕДОВАНИЯ И ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ ЭКОНОМИКИ: ФОРМИРОВАНИЕ И РЕАЛИЗАЦИЯ.

Разработана обобщенная блок-схема системы оценки и согласования стратегических, управленческих и оперативных целей экономической системы в контексте удовлетворения жизненно важных интересов (ЖВИ) населения как механизма аккумуляции и выделения средств на исследования и технологическое развитие. Выделены основные его составляющие: потребности, система ценностей, ресурсы (в частности инвестиции), знания (информация и объекты права интеллектуальной собственности), институт как основной исполнитель функции гармонизации целей развития национального хозяйства на всех уровнях, товар, цена и рынок как место удовлетворения ЖВИ населения. Построено подсистему формирования жизненно важных интересов населения и подсистему формирования конкурентоспособности новой экономики. Отмечено, что реализация такого механизма будет способствовать постепенному поступлению инвестиций для осуществления национальных научно-исследовательских и опытно конструкторских разработок (НИОКР), инновационному и технологическому развитию экономики, а также повышению благосостояния населения Украины в целом.

Ключевые слова: механизм, технологическое развитие, экономическая система, цели, жизненно важные интересы населения.

BONDAR-PIDHURSKA O. V. THE MECHANISM OF FUNDS ACCUMULATION FOR RESEARCH AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT OF ECONOMY: FORMATION AND IMPLEMENTATION.

There was generalized flowchart of evaluation and coordination of strategic, managerial and operational objectives of economic system in the context of population vital interests satisfying as a mechanism for the accumulation and allocating funds for research and technological development. There is determined its main components such as needs, system of values, resources (including investments), knowledge (information and objects of intellectual property rights), establishment as the main implementer the function of harmonization of objectives of the national economy at all levels, goods price and market as a place for satisfying the vital interests of population. There is built subsystem of forming the vital interests of the population and subsystem of forming of new economy's competitiveness. It was emphasized that the implementation of such a mechanism will contribute to the gradual flow of investments for research and development of the economy and the welfare of the population of Ukraine in general.

Key words: mechanism, technological development, economic system, goals, vital interests of the population.

Стаття надійшла до редакції 09.08.2016 р.

Авторська довідка

	Українською мовою	Англійською мовою
ПІБ/ Last name, first name	Бондар-Підгурська Оксана Василівна	Bondar-Pidhurska Oksana
Науковий ступінь/ Scientific degree	к.е.н.	Ph.D. in Economics
Вчене звання/ Scientific rank	доцент	associate professor
Посада/ Position	доцент кафедри менеджменту	The associate professor of chair of Management
Установа/ Establishment	ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»	Higher Educational Institution of Ukoopspilka "Poltava University of Economics and Trade", Poltava, Ukraine